

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Társadalomtudományi Szekció

2013.

A személyes kapcsolatok jelentősége fiatal roma értelmiségiek körében

Készítette: Vajda Kinga

Egészségügyi Közzolgálati Kar

Mentálhigiéné Intézet

Szak: Szociális munka MA

II. évfolyam

Konzulens: dr. habil Dávid Beáta, egyetemi docens

Budapest, 2013.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
I. Bevezetés.....	3
II. A kapcsolathálózatokról röviden.....	5
1. Mi is az a kapcsolathálózat.....	5
2. Miért fordult a kutatók figyelme a kapcsolathálózatok irányába.....	6
3. A kapcsolatok kutatásának egy új és hatékony módszere: network napló.....	7
III. A Budapesti Jezsuita Roma Szakkollégiumban folyó kutatásról.....	9
1. Interjú.....	10
IV. Saját tapasztalatok az adatgyűjtéssel kapcsolatban.....	14
1. Célkitűzéseim a kutatás során.....	16
V. Eredmények.....	16
VI. Összefoglalás.....	23
VII. Javaslatok.....	25
VIII. Köszönet nyilvánítás.....	26
IX. Felhasznált irodalmak.....	27
X. Mellékletek.....	28

*„Az embernek nem pusztán a természettel,
hanem a maga alkotta társadalom problémáival
és önnön lelkében lévő ismeretlen erőkkal
is meg kell küzdenie”
/ Hankiss Elemér/*

I. Bevezetés

A szakkollégiumi rendszer egyre népszerűbb hazánkban. Jelenleg 4 ilyen intézmény működik azzal céllal, hogy a hátrányos helyzetű roma fiatalokat támogassák. A segítségnyújtás elsősorban arra irányul, hogy lehetővé tegyék a felsőoktatásban való sikeres részvételüket. Ennek keretében a lakhatás, étkeztetés, korrepetálás és szabadidős tevékenységek megszervezésével kívánnak a tanulni vágyó roma fiatalok segítségére lenni.

Meggyőződésem, hogy nagyon fontos ezeknek a fiataloknak a lehető legtöbb területen segítséget nyújtani, mert bár megvan az igényük a magasabb szintű tudás megszerzésére, azonban ez számukra számtalan területen akadályokba ütközik. A magasabb iskolai végzettség megszerzése előreláthatólag segítségükre lesz abban, hogy integrálódni tudjanak a többségi társadalomba; hogy az emberek elfogadják őket és egyenlő esélyekkel indulhassanak a munkaerőpiacon. Ezen túlmenően a legfontosabb talán, hogy ennek a tudásnak a megszerzése nemcsak egyéni, hanem társadalmi érdek is, mivel ez teheti képessé őket arra, hogy később egész közösségük javára tevékenykedhessenek, érdekei méltó képviselőivé váljanak, s közösségük tagjai számára motivációt adjanak, szerepmoddellként jelenhessenek meg. Ahogy Farkas Flórián is említi; „a romák számára leginkább azok tehetnek a legtöbbet, akik romák is és értelmiségiek is”.¹

A romák iskolázottsága mélyen elmarad a magyarországi átlagtól. A helyzet a felsőoktatás terén a legelkeserítőbb. A kilencvenes évek közepén a roma diákok mindössze

¹ http://hvg.hu/itthon/20111126_BalogZoltan_FarkasFlorian_keresztenyromas (2012. 08. 27.)

0,22%-a² folytatta tanulmányait az érettségit követően. Ez az arány a 2000-es években lassan javult, így 2005-ben már az egyetemeken, főiskolákon tanulók 2 %-a (Szabóné Kármán Judit: A roma/cigány népesség helyzete) vallotta magát cigánynak. A romák iskolázottsága hazánkban elmarad az európai színvonalától. Bár mind a politikai vezetők, mind a szakértők célként az integrációt jelölték meg, a gyakorlatban a roma közösségek szinte szegregáltan vesznek részt a közoktatásban, nem utolsósorban abból adódóan, hogy lakóhelyük sokszor a leghátrányosabb régiókban, kistélepüléseken található, s gyakran szinte a gettósodás jeleit mutatják. Gyakran hallani a mindennapi beszélgetésekben, s a szociális szakma képviselői körében is történeteket arról, hogy a nem-roma szülők csak azért íratják másik iskolába gyermekeiket, hogy ne legyenek roma osztálytársaik.

A romák rendkívül nehéz helyzete korábban és jelenleg is a kutatók érdeklődésének homlokterében állt én azonban jelen tanulmányban nem ennek a problémának a megoldását keresem. Tanulmányomban elsősorban arra keresek választ, hogy azon kevesek, akiknek ilyen a környezetből indulva sikerült értelmiségivé válniuk, milyen lehetőségekkel indulnak az életben. Nem-roma társaikkal egyenlő esélyekkel, vagy még ezen a szinten is megmaradtak az indulásnál tapasztalható hátrányok.

A roma szakkollégiumi rendszer kiépülése 2011-ben indult meg hazánkban, 2012-ben már a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség is nagy összegű pályázatot hirdetett meg az Új Széchenyi Terv keretében (TÁMOP 4.1.1.D-12/1-2) a “Roma Szakkollégiumok Támogatása” címmel. Jelenleg 5 roma szakkollégium működik Magyarországon. Miskolc, Nyíregyháza, Budapest és Debrecen mellett 2012 szeptemberétől Szegeden is megalakult egy ilyen szakkollégium. Ezek az intézmények a hátrányos helyzetű roma fiatalokat támogatására jöttek létre, elsősorban arra, hogy lehetővé tegyék a felsőoktatásban való sikeres részvételüket.

A roma szakkollégiumok, ahogy nevük is mutatja, speciális csoportot fognak össze. Hangsúlyozottan a nehéz helyzetű roma diákokkal foglalkoznak, számukra próbálnak meg olyan feltételeket teremteni, hogy hátrányos családi, etnikai, földrajzi vagy éppen gazdasági helyzetük ellenére lehetőségük legyen a fejlődésre és hasonló eredmények elérésére, mint nem-roma társaiknak.

Az általam elkészített dolgozatban a Budapesti Jezsuita Roma Szakkollégium 2011-es évfolyamában részt vevő 18 diák kapcsolati hálójának alakulásával kívánok foglalkozni. Jelen esetben a megszabott időintervallum a longitudinális kutatás első hullámának részletes bemutatására és az ezekből leszűrt eredmények értékelésére lesz elegendő. Céлом, hogy ezt a munkát folytassam és ezzel kutatási módszeremmel minden egyetemi szemeszterben felmérést végezzek közöttük. Várhatóan így képet kapok arról, hogy a 18 induló diákból hánynak sikerül befejeznie az elkezdett egyetemi/főiskolai tanulmányokat, milyen eredményekkel, és mindenekelőtt arról, hogyan is alakul a kapcsolati hálójuk, mennyire segít ennek kialakításában részvételük egy felsőoktatási intézményben. Mennyire tartják meg tradicionális roma családi kapcsolataikat, melyek oly fontosak az etnikai csoport tagjai számára.

II. A kapcsolathálózatokról röviden

1. Mi is az a kapcsolathálózat?

A kapcsolathálózat – mint azt elnevezése is kifejezetten mutatja - egy egyén más egyénnel, vagy akár csoportokkal, intézményekkel kiépített kapcsolati rendszerét foglalja magába. Első hallásra egyszerűen az egyén evidens más egyénnel fenntartott kapcsolataival azonosíthatnánk, azonban ez tévedés lenne. A modern kapcsolat hálózat kutatás nem csak egyén-egyen, vagy más néven ego-alter kapcsolatokat ismeri el, hanem egyén és szervezet, vagy egyén és csoport közötti kapcsolatokat is méri és figyelembe veszi. Ugyanis az utóbbi két típus is részét képezi egy ember kapcsolati hálójának, építi azt negatív vagy pozitív irányba. Az angolszász szakirodalmak megkülönböztetnek ún. social network hálózatokat és personal network hálózatokat.³ A personal network fogalmán értik ők azokat a kapcsolatokat, amelyekben egy egyén (ego) másokhoz (alterekhez) való viszonyát vizsgálják. Figyelembe veszik, hogy hány ilyen kapcsolata van, ezek milyen mélyek, mennyire szorosak, egyáltalán az egyénnek mennyire nyújtanak támaszt. Sejthető tehát, hogy a kapcsolatok kutatását több társadalomtudományi ág is hasznosnak tartja. A szociológia tulajdonképpen az a tudomány, ami felkarolta és elindította az emberi kapcsolatok kutatását. Azonban más

³ Barry Wellmann: Challenges in Collecting Personal Network Data: The Nature of Personal Network Analysis, Field Methods, 2007/2, 111-115.

tudományterületek, mint például a szociális munka, is élénken érdeklődnek a téma iránt. Ezt mutatja az is, hogy a külföldi szakirodalom megjelenését követően az Esély folyóirat 2011/5 számában több cikket is publikált a témában.

2. Miért fordult a kutatók figyelme a kapcsolathálózat irányába?

Általánosan elmondható, hogy az emberek kapcsolataikon keresztül illeszkednek az őket körülvevő társadalomba. Tehát, ha nincsenek kapcsolataik, ha nem tudnak illeszkedni az őket körülvevő populációba, akkor megjelenik az izoláció. E talán drasztikusnak tűnő következtetés kapcsán végig kell gondolni, hogy amikor a média, a társadalmi környezet az individualizáció, az önérvényesítés prioritását hangsúlyozza, akkor ez a kapcsolatok és az általuk elérhető célok előtérbe kerülését is jelenti. A sikeres emberek általában kiterjedt kapcsolati hálózattal rendelkeznek, ilyen formán mindig van kihez fordulniuk, számíthatnak a másik segítségére. A kapcsolatépítés hagyományos formái mellett érdemes megemlíteni a dinamikusan növekvő internetes hálózatokat, mint például a világszerte ismert Facebook, vagy a Magyarországon is elterjedt Iwiw. Alapvető célja ezeknek a hálózatoknak, hogy az emberek összegyűjthessék az ott hozzájuk hasonlóan szintén regisztrált ismerőseiket, illetve új ismeretségeket kössenek, s ezzel bővítsék hálózatukat. Minél szerteágazóbb valakinek a hálózata, minél több az ismerőse, annál népszerűbbnek és sikeresebbnek gondolhatják őt az ismerősei, továbbá mindazok, akik bármilyen okból megnyitják az adatlapját. Ugyanakkor reális kérdés, hogy az a valaki, aki kilencszáz vagy ezerkettőszáz ismerőssel rendelkezik valóban népszerűbb egy másikinál? És mi lehet a reális értéke ezeknek az ismeretségeknek, mennyit érhetnek, mennyire lehetnek mélyek, hiszen egyértelmű, hogy több száz emberrel nem tudunk mélyreható, napi kapcsolatot fenntartani. Hány kapcsolat kell egyáltalán ahhoz, hogy egy ember boldognak és kiegyensúlyozottnak érezze magát, függ ez valóban a kapcsolatok mennyiségi oldalától?

Természetesen még számtalan egyéb kérdést is feltehetünk e témával kapcsolatban - többségük még mindig kutatásra és megválaszolásra vár -, hiszen ez a téma nemcsak Magyarországon, hanem világviszonylatban is frissnek, újszerűnek számít. E területen az igazi, a robbanásszerű fejlődést a XX. század vége, pontosan az 1980-as évek hozott⁴. Ezt

⁴ Angelusz Róbert-Tardos Róbert: A kapcsolathálózati erőforrások átrendeződésének tendenciái a kilencvenes években, 238. o.

követően számos nagyobb jelentőségű kutatás indult és indul napjainkban is. Példaként említhetjük Lin Fu Chen munkáját, melynek keretében 2004-2005 között három különböző országban végeztek felmérést. Amerikai, kínai és taiwani embereket, összesen körülbelül kilencezer embert kérdeztek meg személyes/ telefonos megkeresés útján. Ebben a kutatásban a résztvevőknek meg kellett nevezniük a kapcsolataikat, a kapcsolataikként definiált emberek nemét, életkorát, foglalkozását. A kapott adatokat a kutatók utána összehasonlították és érdekes következtetésekre jutottak arról, hogy a kulturális identitás különbségei milyen mértékben befolyásolják az emberek egymás közötti kötelekeit.⁵

A 20. század végi „robbanás” eredményeként a 21. század előreláthatólag a „hálózatok” évszázada lesz, leginkább abban az értelemben, hogy a társadalom működése elsősorban az információ előállítására, felépítésére és továbbítására épül, mindezt pedig különféle kommunikációs hálózatokkal biztosítja.⁶

A technológia fejlődése lehetővé teszi hálózataink nagyságának folyamatos növelését, s ezzel arányosan kapcsolataink száma növekszik. Ennek tudatában érdekes lehet, amint azt Dávid Beáta is megemlíti az Esélyben megjelent cikkében, hogy a hálózataink számának drasztikus növekedésével még nem sikerült elérnünk, hogy a társadalmunkra ne legyen igaz a társtalanság és az elmagányosodás fogalma.⁷

3. A kapcsolatok kutatásának egyik új és hatékony módszere: network napló

Az előző gondolatokat követően foglalkoznunk kell azzal a kutatási módszerrel is, amit a kutatók előszeretettel alkalmaznak a témában. Ez a kvantitatív módszer a network napló (angolul network diary vagy contact diary), melyet magyarul leghelyesebben talán kapcsolati naplónak lehetne hívni. A network napló több szempontból is hatékony felmérési módszer; kitöltése egyszerű, naponta körülbelül negyed órát vesz igénybe, áttekinthető, a változók száma tetszőlegesen változtatható a kutatás céljának függvényében.

⁵ Nan Lin, Yang-Chih Fu, Chih-jou Chen: Structuring Social Capital-Social, Cultural and Institutional Dimension, Academia Sinica, 2008.

⁶ Manuel Castels (2005(1996)): Az információ kora: Gazdaság, társadalom és kultúra, I. kötet: A hálózati társadalom kialakulása, Gondolat-Infonia, Budapest

⁷ Dávid Beáta: Szociális szféra kapcsolathálózati megközelítésben, Esély, 2011/5. szám, 3-10 old.

Problémát okoz viszont, hogy a legtöbb ember számára kényes témának számít, ha ismerőseiről, barátairól kérdezik. Különösen igaz ez akkor, ha ezekről az emberekről különféle adatokat is meg kell adniuk. Sokukban felmerül a kérdés, hogy nem élnek-e vissza az általuk megadott adatokkal, elég bizalmasan kezelik-e őket. Ennek megelőzésére szolgál az, hogy a napló önkitöltős formában is vezethető. A kutatás résztvevői így saját maguk tölthetik ki a naplót, s egy kódrendszer alkalmazásával pedig biztosított számukra az anonimitás.

Mint az a melléklet mintából is kitűnik a napló általában napokra, ezen belül napszakokra; délelőtt, délután, este osztódik. (1. sz. Melléklet: „Network napló”.) Az ego, tehát a kitöltő, vagy más néven a vizsgált személy által megadott alterek egymás alatt helyezkednek el a sorokban. Az oszlopokban pedig általában az alterre vonatkozó jellemzőket kell megadni leggyakrabban például hogy: férfi/nő, életkora, etnikai hovatartozása, foglalkozása, mióta ismerik egymást, hol találkoztak, a beszélgetés formája mi volt (személyes, telefon, internet), illetve hogy miről beszélgettek.

A napló rengeteg háttér információval szolgálhat az alterekre vonatkozóan, ily módon sokkal több ismeret gyűjthető be az ego-alter kapcsolatáról, mint az egy kvantitatív módszernél elvárható lenne. Ez az, ami a naplók nagy előnyét adja a többi témában használatos módszerrel szemben: a komplex, jól áttekinthető, pontos, információban gazdag kép. Természetesen a kapott adatok feldolgozása hosszabb időt vesz igénybe, azonban egy megfelelő informatikai software pl.: SPSS, SAS, Ucinet segítségével viszonylag gyorsan eredményeket és táblázatokat kaphatunk a nyers adatokból is.

Egy másik elterjedt módszer a kapcsolatok vizsgálatára az 'egyetlen kérdés' megközelítés (single item approach), ami tulajdonképpen azt az egy kérdést teszi fel az egonak, hogy hány emberrel van naponta kapcsolata. Ez a módszer alkalmas nagy mintaszámok vizsgálatára is, hiszen kevés adatot kérünk egy-egy embertől. Ugyanakkor a válaszadók többsége még ezt a kérdést is csak megközelítőleg tudja megválaszolni, tehát ha pontos adatokat, sőt háttér információkat is szeretnénk megszerezni, akkor egyértelműen a network naplót kell, hogy válasszuk.

III. A Budapesti Jezsuita Roma Szakkollégiumban folyó kutatásról

A budapesti jezsuiták által működtetett roma szakkollégium 2011 szeptemberében kezdte meg működését. Célja - ahogy azt honlapjukon is megfogalmazták – olyan, budapesti egyetemekre, főiskolákra jelentkező, vagy már felvételt nyert és aktív hallgatóként tanuló roma diákok felvétele, akik tanulmányaikat magas szinten kívánják elvégezni és azonosulni tudnak az intézmény értékrendjével.

A kezdeti nehézségek ellenére, amelyek minden újonnan induló „projektet” sújtanak, elég sokan jelentkeztek a szakkollégium első évfolyamába. Érdekes módon, a többségében roma származású diákok mellett két magyar diák is a szakkollégiumban kezdte meg tanulmányait. Ez azért meglepő, mert a magyarországi roma szakkollégiumok tekintetében nincs konszenzus abban, hogy az ilyen intézményekbe csak roma diákok nyerhetnek felvételt, vagy esetleg hátrányos helyzetű, de magyar diákok is jelentkezhesenek. Ebben a kérdésben a szakkollégiumot vezető két különböző álláspontot képviselnek; egyesek kiállnak amellett, hogy a főként pályázatokból és állami támogatásokból szerzett pénzt csak roma diákokra költse, míg a másik csoport azt hangsúlyozza, hogy igenis fontos, hogy a többségi társadalomból származó magyarok is részt vehessenek a programban, ezáltal is segítve roma társaik integrációját. Nehéz eldönteni, hogy melyik érv mellett döntsünk. Budapesten azonban úgy gondolták, hogy szükséges a kölcsönös hatás-ráhatás, így elfogadták két magyar származású diák jelentkezését is.

A szakkollégiumi rendszer nagyon új dolognak számított, s több, a romák felzárkóztatására rendelkezésre álló forrást tudott és tud jelenleg felhasználni. A több forrás elsősorban az Európai Unió és kormányzati pályázatokat jelenti. Ugyanakkor, hogy ha egy intézmény pályázatot nyer, akkor eredményeket kell felmutatnia, bizonyítania kell, hogy a támogatási összeget mire is fordította pontosan. Nyilvánvaló, hogy egy utánkövetéses kutatás alkalmas lehet az elérni szándékozott eredmények bemutatására. Emellett természetesen ott volt az is, hogy feltáró kutatás lévén nagyon sok új, érdekes eredmény láthat napvilágot.

A Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézete tehát egy kutatási program elindítása mellett döntött, mely három fontos pillérre oszlik; értékutatás, mélyinterjúk, network kutatás.

Én személyesen a network kutatásba kapcsolódtam be, de mivel nélkülözhetetlen a szoros együttműködés a másik két pillérrel, ezért nagyon fontos volt, hogy az ő munkájukba is beelássunk (ahogy természetesen ők is beelátnak a miénkbe). A kutatáson belül az én feladatom volt a roma diákok informálása a kutatásról, a naplók szétosztása, a naplók összegyűjtése, az adatok bevitele és feldolgozása SPSS statisztikai programmal. Ezen kívül az első eredmények ismertetése céljából egy előadást is tartottam 2012 áprilisában a kutatásban résztvevő diákoknak.

Elmondható, hogy tulajdonképpen a kutatásban mindegyik pillér egy-egy kutatócsoportot jelent, s bár mindenki a saját „kis” területére összpontosított, voltak olyan fórumok és megbeszélések, ahol mindenki jelen volt és referált a többieknek az addigi eredményekről.

Az első hullámában először az értékutatást végezték el. A lekérdezések gyorsan, problémamentesen zajlottak, bár már itt is nehézségként jelentkezett a vizsgált diákok bizalmatlansága a kutatók iránt.

Ezt követően a mélyinterjúkra került sor. Ez egy hosszadalmas és több embert igénylő feladatrész volt. Mivel egy-egy interjú több óráig is eltartott, így összesen 7 ember interjúztatta a diákokat. A bizalmatlanság itt is megjelent, azonban ennek ellenére a diákok többsége komolyan vette a kérdéseket és olyan válaszokat adott, amik valóban fontos információkat hordoznak az elemzést végző szakemberek számára. Példaként az alábbiakban a szakkollégium egy diákjával 2011 novemberében rögzített egy interjú részletét mutatom be, melyben gyermekkoráról, családjáról, barátairól és iskolájáról is mesél. Az interjú szó szerint lett rögzítve a beszélgetés során elhangzottak alapján, úgy gondolom így nagyon hiteles képet ad egy fiatal roma értelmiségi gondolkozásmódjáról.

1. Interjú

P. 21 éves férfi, nőtlen, legmagasabb iskolai végzettsége: gimnáziumi érettségi, szülei 8 általánost végzett emberek, jelenleg munkanélküliek.

„Hol laktatok?

P: Bujákon. Tehát én ott nőttem fel, Bujákon.

És ott is születél, A.?

P: Hát Pásztón születtem, mivel ott nem volt kórház Bujákon. Az egy közeli kisváros, de ott nőttem fel, tehát születésemtől kezdve ott laktam és ott is éltem mindig. Hát a gyerekkorom? Igazából nem tudom, hogy mit mondjak. Szép gyerekkorom volt igazából, mondhatjuk.

És miért volt szép?

P: Hát sok barátom volt, akik még mindig megvannak. Aztán jól teltek a gyerekévek. Kicsit szegénységben, de igazából úgy megvolt minden alapvető dolog.

És van-e olyan emlék, amire így konkrétan emlékszel, ami ilyen nagyon...?

P: Pozitív vagy rossz emlék?

(...)

Tehát amiről úgy azt gondolod, hogy na, ez az az emlék, ilyen nagyon mutatja, hogy milyen volt a te gyerekkorod, amiben sűrítetten benne van.

P: Hát, nem tudom. Hát talán amikor általános iskolás, tehát még általános iskola alsó osztályában voltam, ugye 1-től 4-ig, és akkor a tanár néni nagyon kedvelt engem, az osztályfőnök, és jó voltam magyarból, és akkor mindig részt vettem ilyen szavalóversenyeken meg olvasóversenyeken.

És ő volt az osztályfőnök.

P: A környezet meg ilyeneket talán nem ő tanított, de egyébként mindent ő tartott a kezében, és akkor ő így pályoltatott engem.

Van egy ilyen emléked, hogy állsz az iskola előtt?

P: Igen, meg így készülök a felolvasó versenyre, ilyen kis buzgón, és akkor otthon meg nem örültek a helyezésnek. Szóval én tök büszke voltam rá, hogy harmadik lettem, mert ez egy ilyen... Mert ez egy ilyen... Hát nem tudom, regionális szintű vagy milyen volt, ez nem országos, de ott a térségben, valahol Nagybátonyon volt, azt hiszem. (...) És én erre nagyon büszke voltam, és otthon meg ilyen lefitymálónak mondták, hogy csak harmadik?

Te, és a szüleiddel milyen volt a kapcsolatod?

P: Hát nem mindig volt jó. Kicsit úgy... Nem tudom, nekem teljesen más a meglátásom a világról, az egész életfelfogásom teljesen más és ez már elég kicsi...gyerekkoromban is érződött, vagy nem tudom.

Miben? Hogy tudnád ezt megfogalmazni, hogy miben más az életfelfogásod?

P: Hát az övök, az egy kicsit olyan... Hogy is mondjam? Hogy is van az a kifejezés, mikor az ember csak így lát?

Beszűkült?

P: Hát igen, csak van erre egy... Mindegy, nem jut eszembe ez a kifejezés, de igen.

De hogy például mik azok az értékek, amiben mondjuk különböztök, ami nekik fontos, vagy ők másra teszik a hangsúlyt?

P: Hát, mondhatjuk úgy, hogy ők anyagi értékekben hisznek például.

És te?

P: Hát én nem annyira. Vagy úgy gondolom, hogy először... Tehát a szellemi értékek fontosabbak, mert azon tudja megteremteni majd az anyagi értékeket is. Szóval, ami a fejben van, az teremti meg a materializálódott dolgokat is majd, és ők ezt nem értik, és azért nem élnek például jó módban, vagy szegénységben, mert ez a szellemi putri van a fejükben, és akkor ezért vannak ezek a körülmények is.

És onnan voltak a barátaid is, ezek szerint? Tehát hogy roma származású...?

P: Ja nem, egyik barátom sem volt roma.

Tehát mindegyik magyar származású volt?

P: Igen, ez érdekes. Hát én, nem tudom, tehát én mindig magyar származásúakkal voltam, gyerekkoromban is ők voltak a legjobb barátaim mindig. Tehát nem voltam jó kapcsolatban a fajtársakkal, vagy nem tudom, hogy ezt hogy mondjam másképp.

Tehát hogy te közeledtél feléjük, a magyar barátok felé, te kerested a társaságukat, és ők hogyan viszonyultak hozzád?

P: Hát teljesen befogadóan, tehát egymásra találtunk. Tehát nem volt akkora ellentét. Hát akkor úgy megszokták már az emberek, tehát mindig is jelen voltak a településen a cigányok, és akkor nem volt ilyen... Jó, biztos voltak úgy a szülők részéről ellentétek, mindig voltak konfliktusok, de a gyerekek között soha nem volt ez most téma, hogy vele most így nem foglalkozok, mert ő cigány.

Szerinted milyen elvárások vannak a környezet részéről egy cigány-roma értelmiséggel kapcsolatban? Te a saját életedben mit tartasz fontosnak mint leendő cigány-roma értelmiségi?

P: Hát azt fontosnak tartom, hogy tudja képviselni a cigányságot.

De ez egy elvárás?

P: Hát szerintem igen. Mert nincs olyan ember... hát biztos vannak értékek a romák között is, és hogy ezeket az értékeket megtalálni, kiemelni, és hangoztatni ezeket az értékeket, megjeleníteni például a társadalomban.”

A fentebbi interjúból rengeteg információt kiderül arra nézve, hogy még mindig mennyire nehéz egy olyan roma fiatal élete, aki kistelepülésen él és a családi háttere nem támogató. A saját szavaival megemlíti, hogy a közvetlen környezete nem bízta, sőt kinézték őt azért, mert próbált megfelelni az iskolában, így másnak számított. Fiatal roma értelmiségiként, már

ő is megemlíti, hogy fontos lenne a saját boldogulása mellett a romák érdekeit is megfelelően képviselnie.

A network naplók szétosztását előzetes egyeztetéseket követően 2011 november elején kezdtük meg. A szakkollégium vezetősége természetesen tudott a kutatásról, hiszen enélkül nem is indulhatott volna el. A szakkollégium vezetői, felügyelői a kutatás lebonyolításában, leginkább a mi munkánk segítségével nagyon együttműködőek voltak. A diákok többsége már túl volt a mélyinterjún. Az egyeztetett időpontban azonban nem jelent meg mindenki. Annak ellenére sem, hogy az egyik felügyelő és egy tanár is megpróbálta összegyűjteni a szakkollégiumban tartózkodókat.

A közérthetőség kedvéért, és mivel a naplót valóban nagyon kevesen ismerik, a diákokkal a lehető legrészletesebben ismertetésre került az, hogy milyen célokat szolgálnak a naplók, s ezek mennyiben fogják kiegészíteni a korábbi két kutatási módszer eredményeit. Ennek ellenére a fogadtatás nagyon negatív volt. Úgy gondolom, hogy talán itt volt leginkább érzékelhető a bizalmatlanság, hiszen egy napló arra kíváncsi, hogy kivel, hányszor, miről, mikor stb. beszélgettek napok folyamán. Ezek annyira érzékeny információk, hogy egyetlen ember sem szívesen osztja meg őket számukra ismeretlenekkel. Hogy mégis legyőzzük ezt, felajánlottuk, hogy akár anonim, illetve kitalált névvel is kitölthetik a naplókat és akiket megjelölnek kapcsolatként, azokat szintén elláthatják kitalált nevekkal, becenevekkel, vagy akár a monogramjaikat is alkalmazhatják. Ezekkel a lehetőségekkel végül többen is éltek, azonban, mint később az adatbevitelnél kiderült, ez számomra nagyon sok nehézséget is okozott.

Nagyon érdekes volt azt is megfigyelni, hogy a megbeszélésen részt vevő diákok is több csoportra oszlottak a tekintetben, hogy kitöltsék-e a naplót vagy ne. Mint minden csoportban, úgy itt is volt néhány nagyon erős személyiség, a hangadók, akik azt állították, hogy ez veszélyes. Megpróbálták bizonyítani, hogy ha ilyen információkat szolgáltatnak magukról, akkor azzal magukat és akár családjukat is veszélynek teszik ki. Ezek a húzóegéniségek többségében fiúk voltak, csak egy-két lány volt közöttük. Egy másik csoport megpróbálta meggyőzni az előzőt, hogy tévesen gondolkoznak, s semmiféle probléma nem származhat abból, ha egy héten keresztül segítenek a kutatóknak hozzájutni ezekhez az adatokhoz. Megpróbálták észérvekkel meggyőzni őket, de kevés sikerrel tették ezt. Volt olyan

is, aki egyszerűen felállt és kiment a teremből. A megbeszélésen részt vevő felügyelő és a tanár, akik szintén roma származásúak voltak, felháborodtak ezen a viselkedésen. Ígérték, hogy megpróbálnak beszélni velük és meggyőzni őket arról, hogy nincs mitől tartaniuk, az adataik teljes biztonságban lesznek. A tanár hangsúlyozta az ott maradó diákok előtt, hogy ez a szakkollégiumi program tulajdonképpen ajándék nekik a lakhatással, plusz képzésekkel és ösztöndíjjal együtt. Ezért cserébe pedig vannak dolgok amiket meg kell tenni. Például, hogy részt vesznek egy ilyen kutatásban. A diákoknak egy harmadik csoportja is volt, akik nem nyilvánítottak hangosan véleményt, egyszerűen tudomásul vették, hogy ki kell tölteniük egy kérdőívet, maximum néhány megjegyzéssel kommentálva azt. A viharos fogadtatást követően végül 18 network napló érkezett meg november végére. Érdekes, hogy a kitöltők között több olyan diák is volt, akik a megbeszélésen nagyon határozottan ellenezte a kitöltést és kivonult. Elképzelhető, hogy őket a tanár vagy a társaik ráhatása győzte meg.

Mivel több naplót hagytunk ott, ezért a felügyelő és a tanár megígérték, hogy beszélnek azokkal a diákokkal, akik valamilyen délutáni elfoglaltság végett nem tudtak részt venni a megbeszélésen és megpróbálják meggyőzni őket, hogy töltsék ki a naplót. Valóban kitöltötte néhány olyan ember is, aki nem volt jelen.

IV. Saját tapasztalataim az adatgyűjtéssel kapcsolatban

A network naplók szétosztása előtt nem is igazán merült fel bennem a gondolat, hogy a diákok vajon hogyan fognak reagálni a kérésre, hogyan fogják fogadni a naplókat. Nem gondoltam, hogy ennyire ellenséges lesz a fogadtatás, hogy többen elzárkóznak majd a kitöltés elől. Az okok természetesen érthetőek, még akkor is, ha az általuk felhozott indokok sokszor abszurdnak tűntek. A bizalmatlanságuk a tekintetben, hogy valaki az ő kapcsolataikról szeretne többet megtudni, arról, hogy például hány roma emberrel vannak kontaktusban és milyen gyakran, miről beszélgetnek, mondhatni szinte természetes hátrálást váltott ki belőlük. Elképzelhető, hogy ha ezekkel az ismeretekkel már korábban rendelkeztem volna, vagy e téren már került volna sor ilyen kutatásra, s ott is hasonló tapasztalatokról számoltak volna be, akkor másként kezdtem volna neki a naplók szétosztásának. Például kisebb előadásokat szerveztem volna, melyek során részletesen elmagyarázom az adatfeldolgozás folyamatát, bemutatom, hogy mikéntan történik az adatok kezelése és hogy mennyire fontos a kutatás szempontjából a naplók biztonságos tárolása. Megpróbáltam volna „diák központúban” elmagyarázni a kapcsolatháló kutatás értelmét.

A naplók egy részét személyesen gyűjtöttem be, néhány darabot viszont egy héttel később kaptam meg, ezeket a kollégiumban dolgozó felügyelő továbbította nekem. A visszaérkezett tizennyolc naplót áttekintve, illetve az adatok bevitelét során a következőket keltették fel figyelmemet:

a.) A naplók nagyrészt megfelelően voltak kitöltve. A diákok megpróbálták minden napra vonatkozóan kitölteni, hogy kikkel beszéltek. Feltűnt az is, hogy a lányok pontosabban és rendszeresebben töltötték a naplót, mint a fiúk (tizennyolc kitöltő 55%-a lány volt). Ez valószínűleg hasonló korcsoportú, de magyar származású fiatalok körében is így alakult volna.

Úgy gondolom, az hogy a kitöltők több, mint a fele lány, szintén nem egyedi eset, hiszen elmondható, hogy a felsőoktatásban most már több nő tanul, mint férfi (nyilván ez az arány szakonként eltérhet).

b.) Elmondható, hogy a naplók relatíve rendszeres és pontos kitöltése ellenére a kitöltési kedv csökkent a hét folyamán. Az első napokban a kitöltők más néven egok, több kontakt személyt, más néven altert jelöltek meg, mint az utolsó napokon.

A diákok közül kilencen valamilyen formában megpróbálták titkosítani a megjelölt alterek nevét. Erre több megoldást is láttam az elemzés során: volt aki csak monogramokat adott meg. Ez nagyon megnehezítette az adatbevítelt az SPSS rendszerbe, sokszor kellett gondolkodnom, hogy például az első napon megjelöl K.A. ugyanaz-e mint akit a negyedik és ötödik napon említenek. A másik módszer az volt, amikor a vezetéknévnek csak a kezdőbetűjét írták ki, a keresztnévet pedig teljes egészében feltüntették. Ez már egy kicsit megkönnyítette a dolgomat, de így is magasabb volt a hibalehetőség, hiszen az első napon megjelölt K. István nem biztos, hogy megegyezik az utolsó napon megjelölt K. Istvánnal. Könnyen elképzelhető, hogy az egyiknek Kovács a másiknak Kalányos a vezetékeve. Végül az utolsó megoldási kísérlet az volt, bár ez csak két kitöltőnél fordult elő, hogy kitalált neveket, vagy éppen karaktereket, számokat rendeltek az emberek mellé. Érdekes, hogy csak azok mellé az emberek mellé rendeltek ilyen kitalált neveket vagy karaktereket, akikkel viszonylag sűrűbben beszéltek és akik valószínűleg fontosabbak számukra, de a kilétüket valamiért el szerették volna titkolni. Ez utóbbi kitöltési formával nem is lenne gond, azonban

könnyen megeshet, hogy a kutatás második vagy harmadik hullámában az illető már nem fog emlékezni, hogy kit jelölt az első évben C betűvel, vagy 2-es számmal. Így pedig az adatbázisban két külön karakter fog szerepelni holott egyetlen személyről lesz szó. Ez torzítani fogja az eredményeket. Ezért a naplók átnézése és összevetése még fontosabb szerepet kap. Fontos lesz, hogy a második, harmadik vagy akár a negyedik hullám adatainak feldolgozásakor is kéznél legyenek az első év adatai és ilyen esetben utána lehessen követni.

1. Célkitűzéseim a kutatás során

Célom, hogy megvizsgáljam vajon van-e bármilyen tudatosság abban, ahogy a hallgatók „kapcsolati tőkéjük”-et alakítják. Milyen irányba változik (ha változik) a diákok kapcsolathálózati struktúrája? Szeretném bemutatni, hogy a kezdeti kulturális akadályok mennyiben nehezítik meg e speciális helyzetben lévő roma fiatalok felzárkózását, illetve javaslatot tenni, hogy mivel lehetne csökkenteni a kezdeti különbségeket. Ezen kívül megvizsgálom azt is, hogy a meglévő kapcsolati hálójuk leginkább fontos tagjai (pl.: szűk család) mit szólnak ezekhez a változásokhoz, mennyire támogatják, vagy épp akadályozzák a kutatásban vizsgált személyeket.

V. Eredmények

A naplót összesen 18 roma szakkollégista töltötte ki. A kitöltés egy hétig tartott 2011. november 14.-20.-ig. A megjelölt alterek nevén kívül 16 darab változó szerepelt naponta a naplóban, ezek pedig sorban a következők voltak:

- nem
- kor
- roma-e?
- iskolai végzettsége
- foglalkozása
- lakóhelye
- mióta ismeri?

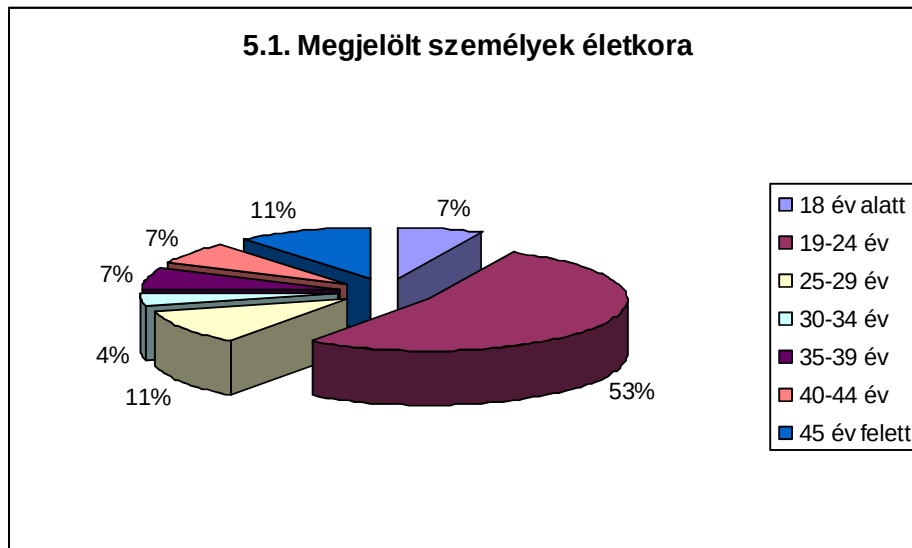
- kapcsolat természete
- járt-e már a lakásán?
- beszélgetés gyakorisága
- találkozás helyszíne
- beszélgetés formája
- ki kezdeményezte a beszélgetést?
- általában mennyire élvezzi a megjelölt társaságát?
- mi a beszélgetés tartalma? (röviden)
- megbeszélne-e Ön számára fontos dolgokat a megjelölt személlyel?

A 18 kitöltő közül 10 lány volt, így a fiúk száma értelemszerűen 8.

A 18 ember egy hét leforgása alatt 962 találkozást jelölt meg a naplóban, illetve 467 személyt neveztek meg. Értelemszerűen egy személlyel akár naponta vagy naponta többször is kapcsolatba léphettek. Jellemző volt a naplót kitöltő diákoknál, hogy a szüleikkel minden nap legalább egyszer beszéltek telefonon, főként az esti órákban. A legkevesebb megemlített találkozás egy hét alatt tizenöt volt, míg a legtöbb kilencvenhárom. Összesen tizenöt találkozás egy héten valóban nagyon kevésnek tűnik, az ezt megjelölő személy jellemzően nem központi személy, nem csak a szakkollégiumban esik ki a közösség életéből, hanem külsős kapcsolatai sem igen vannak. A kilencvenhárom pedig kimagaslóan nagy szám.

A napló elkészítésekor az utolsó oldalra a diákok a korábbi kérdés alapján azoknak a neveit írták, akik ugyan nagyon fontosak, de valami miatt a vizsgálati héten mégsem beszéltek velük. Kilenc ember, tehát a részt vevők 50%-a itt nem jelölt meg senkit. Egyetlen ember említett itt meg huszonkettő nevet, ő azonban azért speciális „eset”, mert több évig külföldön élt és az ottani barátai ugyan fontosak számára, de napi kapcsolatot nem ápol velük.

A kitöltő diákok 50%-ban roma kapcsolatokat jelöltek meg, tehát beszélgetéseiknek felét roma származású emberekkel folytatták.

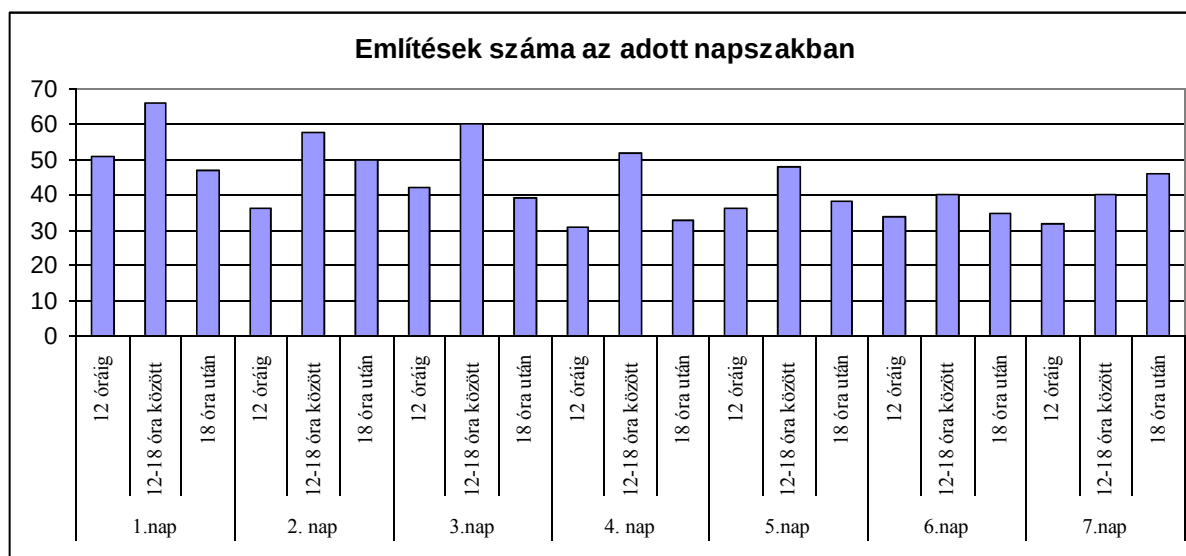

Ahogy az 5.1-es kördiagramon is látható a megjelölt alterek életkora nem hozott a várakozásoktól eltérő eredményeket. A legtöbben, 52%-ban a 19-24 éves korosztályt jelölték meg. Ezen kívül 11%-al a második helyen a 25-29 éves korosztály szerepel. Ez a két csoport áll a legközelebb korban a vizsgált csoporthoz. Elmondható tehát, hogy a találkozások az esetek 63%-ban 19-29 éves személyekkel történtek. Ezen kívül jelentős még a 45 év feletti korosztálya is, ők szintén 11%-al képviseltetik magukat. Következtetésem alapján, amit a naplók igazoltak is, a 45 év feletti csoportjában főként a diákok szülei, idősebb rokonai vannak jelen.

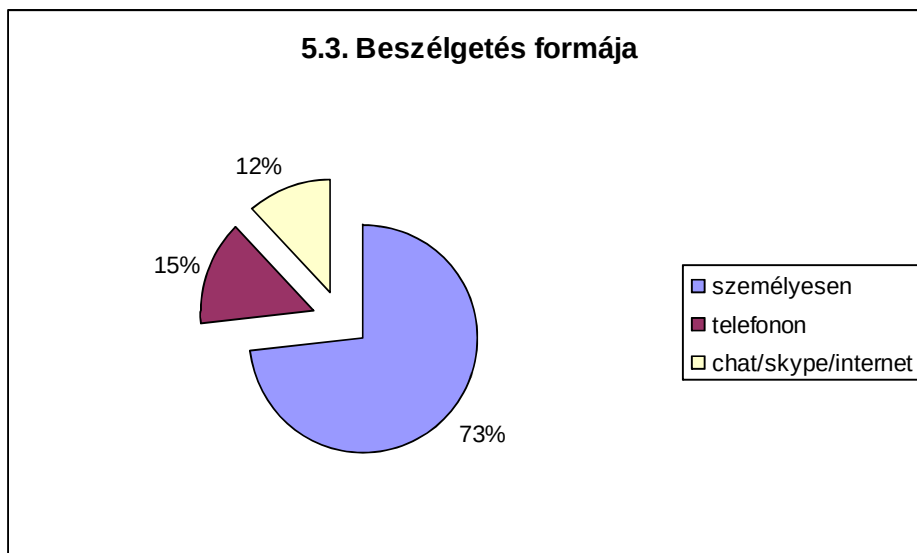
Iskolai végzettségek tekintetében az 5.2.-es oszlop diagramon ábrázoltam, hogy milyen megoszlás mutatkozott. Megint csak nem meglepő eredmények jelentkeztek, A legjelentősebb a középiskolai végzettséggel rendelkezők aránya, 58%-al, ezt követi a főiskolai vagy egyetemi végzettségű emberek száma 32 %-al, míg általános iskolai végzettséggel csupán a megjelöltek 10%-a rendelkezik. Megfigyeltem, hogy a kitöltő diákok többségének szülei csak általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. Például főiskolai vagy egyetemi végzettségű szülők egyik diák családjában sem voltak. Azonban vannak olyan családok, ahol két három gyerek is továbbtanult a felsőoktatásban. Úgy tűnik, hogy ezek a családok fontosnak tartják a gyermekeik oktatását. Érdekes kérdés lenne ez esetekben a motiváció megtalálása.

A kitöltési kedv fokozatosan csökkent, amit jelen esetben az 'Említések száma az adott napszakban' című SPSS táblával szeretnék bemutatni. Jól látszik, hogy a hétfői és keddi napon még elég sokan találkozást jegyeztek fel, míg pénteken és szombaton már egyre kevesebb találkozást jelöltek meg.

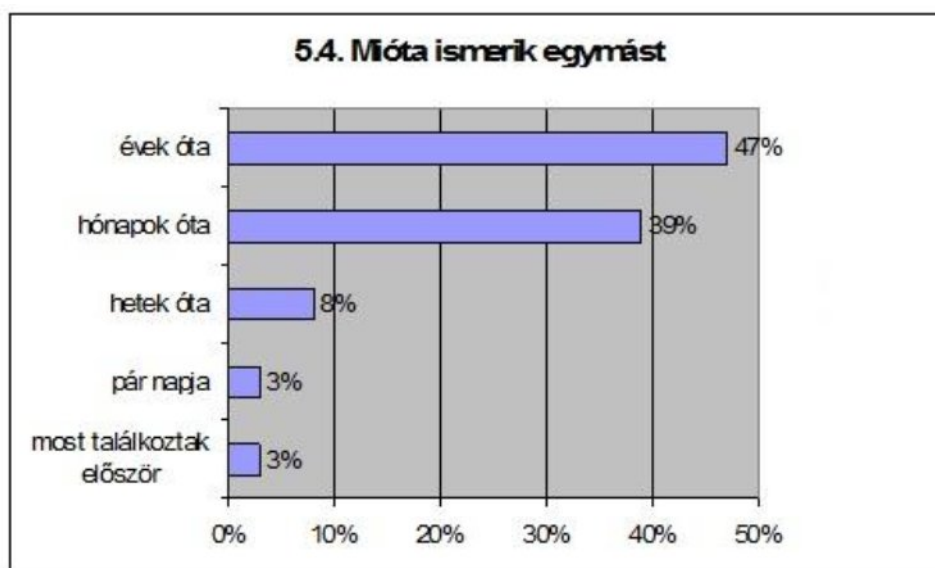
Érdekes kérdés volt, hogy a kitöltő személy megbeszélne-e számára fontos dolgokat a megjelölt személlyel. Erre természetesen igennel vagy nemmel felelhettek. A kérdéssel szerettem volna megvizsgálni, hogy a megjelölt kapcsolat mennyire intim, mennyire érzi úgy a kitöltő, hogy beavatná esetleg olyan dolgokba is a megjelölt személyt, ami fontos számára. A kitöltő diákok az esetek 55%-ban írták a megjelölt találkozásoknál, hogy megbeszélnének fontos dolgokat, míg a találkozások 45%-ban jelölték meg, hogy nem avatnák be olyan dolgokba az illetőt, ami számukra fontos vagy privát.

A beszélgetés formája szintén fontos kérdés, hiszen kiderül belőle, hogy a vizsgálatban részt vevő szakkollégista diákok módon tartanak kapcsolatokat. Három előre megadott lehetőség közül kellett választaniuk, a kapott adatok összesítését követően pedig az 5.3-as kördiagramon láthatók az eredmények.

A megadott válaszlehetőségek: személyes, telefonos, email/skype/chat a személyes kapcsolattartás volt a legjellemzőbb, 73%-al. Ezt követi, jócskán lemaradva, 15%-al a telefonos kapcsolattartás, majd harmadikként, 12%-al az interneten keresztüli kapcsolattartás következik. A harmadik, 'internetes' válaszlehetőséget mindenképpen meg szerettem volna jelölni, hiszen a vizsgált korcsoport fiatal, és a különböző internetes csevegő programok, közösségi oldalak nagyon elterjedtek a köreikben. Ebben a kérdésben semmilyen eltérést sem tételeztem fel közöttük és a többségi társadalom fiataljai között. Ezért lepődtem meg kissé azon, hogy a kapcsolataik mindösszesen 12% zajlik az interneten keresztül.

Az 5.4.-es ábrán jelöltem, hogy a kitöltők milyen régóta ismerik a megnevezett személyeket. 47%-ban már évek óta fennálló kapcsolatokról beszélhetünk, 39%-ban pedig már legalább hónapok óta ismerik egymást. 8%-a a kapcsolatoknak még csak néhány hetes. 3-3%-ban pedig éppen akkor találkoztak először illetve csak néhány napja ismerik egymást. Úgy gondolom, hogy a régi ismertségek ilyen magas aránya annak köszönhető, hogy az első hullám felvétele a tanév megindulását követő harmadik hónapban volt. Ekkor pedig a diákok még az otthoni, régebbi kapcsolataikat helyezték előtérbe. Az új ismeretségek megkötése majd csak a későbbi időszakra tehető.

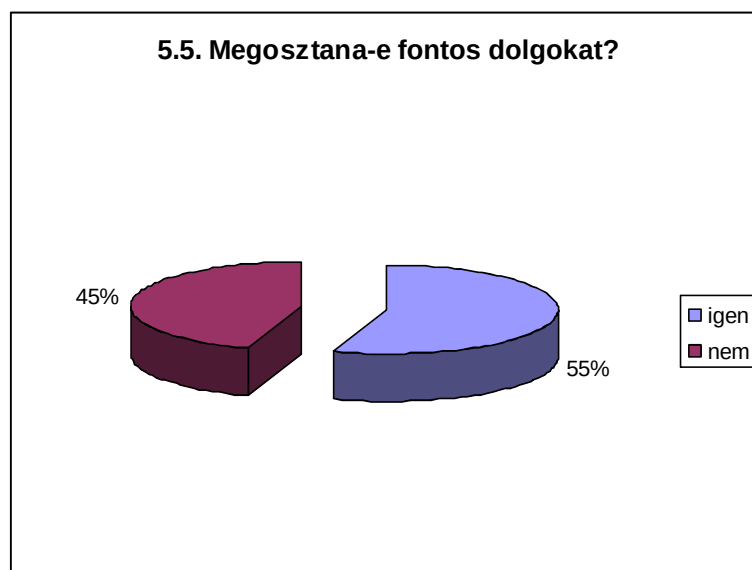

Végül szeretnék még egy érdekes adatról említést tenni; arról, hogy a kitöltők által megjelölt kapcsolatoknak milyen a természete, például rokonok-e, esetleg barátok. Lényegében arról, hogy a kitöltők számára kik a legfontosabbak, kikkel beszélnek a legtöbbet. Itt számos válaszlehetőség volt megadva, ezek közül az első négyet szeretném kiemelni.

A válaszadók legtöbbször a közeli barátaikkal beszélgetnek, ugyanis a válaszok 28%-ban ezt a kapcsolattípust jelölték meg. 14%-al ezt követi a jelenlegi osztálytárs, majd harmadik helyen az egyéb rokon áll 11%-al. Ez egy érdekes adat úgy gondolom. Ugyanis a többségi társadalom fiataljainak is fontos a kapcsolat a közeli rokonaival, de ez ma már nagyrészt az apára az anyára és a testvérré/testvérekre korlátozódik. Az egyéb rokonok úgy gondolom nem szerepeltek volna a harmadik helyen egy ilyen listán. A roma emberek számára, és úgy tűnik a fiatalok számára is még mindig fontos a tradicionális családmódel. Az a fajta családmódel, ahol még a távolabbi rokonokkal is rendszeres kapcsolatot tartanak fenn. Negyedik helyen pedig 8%-al a kollégiumi társak állnak. Ez utóbbi érthető is, hiszen a napjuknak egy jelentős részét együtt töltik.

Arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy a kitöltő egok milyen arányban beszélnének meg számukra fontos dolgokat a megjelölt alterekkel. Az eredményeket az 5.5-ös ábrán szemléltetem, ahol jól látszik, hogy nagyjából fele-fele arányban választották azt, hogy megbeszélnének fontos dolgokat, illetve hogy nem. Ez a kérdést azért nagyon lényeges, mert így választ kapunk arra, hogy a kapcsolatainknak hány százaléka mondható intimnek és milyen arányú az, ami nem. Köztudott azonban, hogy a „fontos dolog” egy rendkívül szubjektív

kategória. Míg valaki számára fontos, és nehezen megosztható információ az, hogy hová jár szórakozni, addig egy másiknak inkább az, hogy kivel és mennyit beszél naponta.

Jelen kutatásunk keretében elsődlegesen a roma diákok kapcsolatrendszerének egészét vizsgáltuk, azonban nagyon érdekes eredmények kaptunk arra vonatkozóan is, hogy egymás között, mint szakkollégiumi diákok, milyen kapcsolatokat ápolnak. Természetesen, ahogy minden csoportban, úgy itt is jól látható, hogy a csoport megalakulását követően a csoportdinamika hatására milyen folyamatok indultak el. Vannak hangadók és központi személyiségek, akiket mindenki más megemlített a network naplójában. Van, aki a perifériára szorult és a leírtak alapján a szakkollégiumból senki sem tart vele fenn kapcsolatot. (5.6-os ábrán például „é”) Vannak olyanok, akiket sokan megemlítenek, azonban ők szinte senkit sem említenek meg szakkollégiumi társaik közül (5.6-os ábrán például „i”). Mindez jól nyomon követhető az 5.6-os ábrán, ahol a kék színnel a fiúkat, piros színnel pedig a lányokat jelöltem. A kör-négyzet-háromszög jelölés a következőket jelenti:

Kör – egészségügyi hallgató

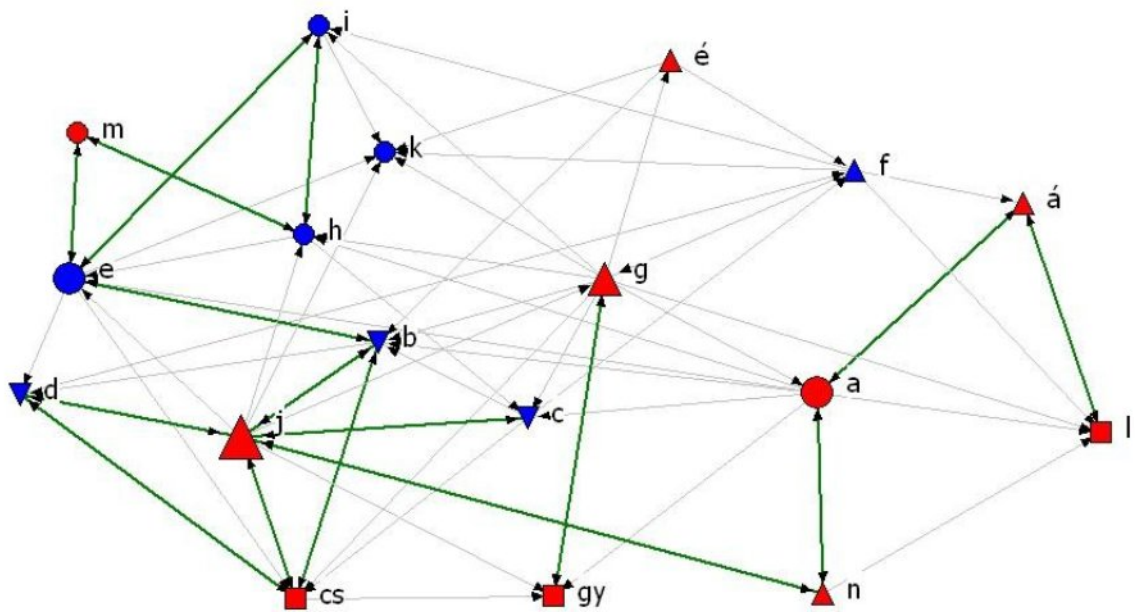
Négyzet – jogász hallgató

Háromszög felfelé – bölcsész hallgató

Háromszög lefelé – közgazdász hallgató

A csoporton belüli viszonyok alakulására nézve a vizsgálatot érdemes minden hullámnál elvégezni, ügyelve annak nyomon követésére, hogy kik kerültek be az évek alatt a csoportba és kik kerültek ki onnan.

5.6. Egymás említése szakkollégisták csoportján belül

VII. Összefoglalás

A kutatást végző csoporthoz 2011 szeptemberében csatlakoztam. Ekkor még a kezdeti stádiumban volt a felmérés mindhárom része. A téma jelentőségét hamar megértettem a romák speciális helyzete és felsőoktatásban betöltött alacsony státuszukkal összefüggésben. Diplomás és aktívan dolgozó szociális munkásként fontosnak tartom a jelenlegi helyzet megváltoztatását. Tisztában vagyok azzal, hogy mindez egy hosszabb folyamat lesz, melynek eredményeként mind a roma származású szülők, mind a felsőoktatásban dolgozók, de főként maga a társadalom egésze felismeri, hogy ezeknek a fiataloknak az oktatása és támogatása

alapvető jelentőségű társadalmi ügy. Úgy gondolom, hogy a romák, mint etnikai csoport felemelkedésének egyik legfontosabb lépcsője az onnan származó fiatal generáció megfelelő oktatása, számukra a szükséges támogatás biztosítása. Ez feltételezi a jelenlegi magyar oktatási rendszernek is rugalmasabbá válását is, hiszen bár a roma fiatalok képesek az alkalmazkodásra, azonban a jelenlegi, sok tekintetben merev, poroszos oktatási modellben való részvétel nehézségeket jelent számukra. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy teljesen át kell alakítani az oktatási rendszert, csupán azt, hogy azt úgy kell megreformálni, hogy ők is motiváltak legyenek a részvételre, de közben a tananyag tartalma és értéke ne változzon.

Szem előtt kell tartani, hogy a kutatás szintén több éves folyamat, a dolgozatomban bemutatott eredmények az első évből, tehát a kezdeti időszakból származnak. Várhatóan a következő években kapott új adatok érdekes változásokat fognak mutatni. Ekkor fognak azok az eredmények megszületni, amelyeket már össze tudunk hasonlítani az első hullámban (jelen dolgozatban) ismertetett adatokkal. Mindeközben a vidéki szakkollégiumok felmérése is elkezdődött, ami még inkább szélesíti az adatokat és a kutatásban résztvevők rálátását. Rendkívül izgalmas lesz, hogy mely diákok fogják végig csinálni a 3 éves alap képzést a felsőoktatásban, kik lesznek azok és hányan, akik az évek során „kiesnek” a szakkollégiumi rendszerből. A női és férfi diákok kapcsolathálója eltérő lesz-e, ha változik akkor fog-e eltérést mutatni? Tehát ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása várható a jövőben, azonban fontos hangsúlyozni, hogy jelen pilot study elkészítése nélkül nem lenne megfelelő alapunk a későbbi eredmények összehasonlításához.

Dolgozatomban az eredmények bemutatása és szemléltetése előtt a kapcsolathálózat fogalmát, kutatását, ide vonatkozó szakirodalmat kíséreltem meg bemutatni. Magyar nyelvű szakirodalom egyelőre alig található e téren. A network napló módszere újdonságnak számít hazánkban, ezért az itthoni tudományos élet figyelme még csak most fordul a téma felé.

Ezt követően a jezsuita roma szakkollégiumban folyó kutatás háttéréről írtam, bemutattam egy általam kiválasztott diákkal készült mélyinterjú egy részletét, illetve az adatgyűjtés során szerzett tapasztalataimat.

Végül a kutatás első hullámának eredményeiből kapott információkat írtam le és mutattam be diagramok segítségével. Mindezt úgy, hogy a legfontosabb változókat választottam ki és vizsgáltam meg. Primer vizsgálataim első fázisában tehát a 18 roma diákkal kitöltetett network naplók eredményeit elemeztem. Az eredmények és társadalmi helyzetük között

kerestem összefüggéseket. Végül néhány ötletemet, javaslatomat jegyeztem fel, amelyek a naplók szétszortása illetve az adatok bevitele során keletkeztek. Olyan ötleteket, javaslatokat, amelyeket érdemes lehet a kutatások következő hullámainak végrehajtása során figyelembe venni.

Megállapítható, hogy már a kutatás első hulláma is rengeteg hasznos információval szolgált, azonban a legjelentősebb információkat a következő hullámok eredményei fogják szolgáltatni, amikor már olyan eredményeket kaphatunk, amelyek a diákok kapcsolathálózatában bekövetkezett változásokat is mutatni fogják. Így alakíthatunk ki majd pontos képet arra nézve, hogy a felsőoktatásban való részvétel milyen hatást fejt ki a részt vevő hallgatók kapcsolati hálózatára.

VII. Javaslatok

Úgy gondolom, hogy nagyon fontos a személyes, jó kapcsolat kiépítése a diákokkal, hiszen ez az alapja egy jól működő, hosszú távú kapcsolatnak, melyben ők is szívesen együttműködnek a kutatókkal. Mivel jelen esetben egy több hullámban tervezett kutatásról van szó, így ez a kérdés prioritást érdemel. Ennek érdekében nem csak akkor kell felkeresni őket, amikor az éppen következő hullámhoz az adatok begyűjtése folyik, hanem akár évente több alkalommal is. Célszerű beszámolni nekik azokról az eredményekről, amelyek megoszthatóak és számukra érdekesek lehetnek. Egy ilyen alkalomra már sor került 2012 áprilisában. Bár ezen az eseményen a hallgatóknak csak egy kis csoportja vett részt, azonban az előadás végén rendkívül pozitív visszajelzéseket kaptunk mind a hallgatók, mind a szakkollégium vezetőinek irányából is. Az esemény keretében beszámoltam a network naplók eredményeiről, illetve a mélyinterjúk adatairól is volt egy előadás. Megpróbáltuk az előadásokat a lehető legnagyobb mértékben interaktívvá tenni lehetőséget adva a hozzászólásokra, kérdésekre, bekapcsolódásra.

Megoldást kell arra is találni, hogy a megjelölt alterek neveinél használt jelölések, monogramok valamilyen formában azonosíthatók, egyedileg azonosíthatók legyenek, ugyanis az adatbevételnél ez komoly problémákat okozott, ahogy azt a „Saját tapasztalatok az adatgyűjtéssel kapcsolatban” című fejezetben már említettem. A 18 diák kapcsolataiban

számos átfedés, összefüggés található, így problémát jelentett „kinyomozni”, hogy a monogramok vajon azonos, vagy különböző személyeket rejtenek.

Célszerű lehetne egy a roma szakkollégiumoktól teljesen különálló kontroll csoport vizsgálata is. Így ugyanis még hitelesebb információk születnének arra nézve, hogy mennyiben más a roma diákok és a magyar diákok kapcsolathálózata és ezekben a hálózatokban milyen változások következnek be a felsőoktatásban való részvétel hatására.

VIII. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani a Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézetének, hogy lehetővé tették számomra a kutatásban való részvételt, s ennek eredményeként értékes ismeretek, tapasztalatok megszerzését.

Továbbá szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek dr. habil Dávid Beáta egyetemi docensnek, akit már főiskolai éveim során megismertem, és akitől a kutatás során rengeteg segítséget, útmutatást kaptam.

IX. Felhasznált irodalmak

Angelusz Róbert – Tardos Róbert: A kapcsolathálózati erőforrások átrendeződésének tendenciái a kilencvenes években

Angelusz Róbert – Tardos Róbert: A „gyenge kötések” ereje és gyengesége (In: Utasi Á. ed. Társas kapcsolatok), Budapest, Gondolat

Burke, Peter – Stets, Jan E.: Identity theory and social identity theory, Social Psychology Quarterly, 2000, 63:224-237

Castels, Manuel: Az információ kora: Gazdaság, társadalom és kultúra, I. kötet: A hálózati társadalom kialakulása, (2005(1996)), Gondolat-Infonia, Budapest

Dávid Beáta: Szociális szféra kapcsolathálózati megközelítésben, Esély, 2011/5. szám, 3-10 old.

Éva Huszti-Beáta Dávid-Kinga Vajda: Strong tie, weak tie and in-betweens: a continuous measure of tie strength based on contact diary datasets, Paper for the Conference of ASNA 2012, Zürich

Fu, Yang-Chi: Measuring personal networks with daily contacts: a single-item survey question and contact diary, In: Social Networks, Vol:27, 2005, 169-186

Nan Lin, Yang-Chih Fu, Chih-jou Chen: Structuring Social Capital-Social, Cultural and Institutional Dimension, Academia Sinica, 2008.

Sutherland, Alex: The scaled approach in youth justice: Fools rush in..., Youth Justice, 2009, 9:44-60

Szabóné Kármán Judit: A roma/cigány népesség helyzete

Szabóné Kármán Judit: A cigány értelmiség szerepéről, www.kethanodrom.hu (2012.12.29.)

Wellmann, Barry: Challenges in collecting personal network data: The nature of personal network analysis, Field Methods, 2007, 19: 111-115

http://hvg.hu/itthon/20111126_BalogZoltan_FarkasFlorian_keresztenyromas (2012. 08. 27.)

<http://kethanodrom.hu>

X. Mellékletek

1. számú melléklet:

A Network napló kitöltési első oldala.

+

1. nap

dátum: 2011.....

	Annak a személynek a neve, akivel néhány percet beszélgetett	Neme (1=férfi 2=nő)	Kora (kb. is jó)	Roma-e? 1=igen 2=nem	Iskolai végzettsége 1=általános iskola 2=középiskola 3=főiskola/egyetem	Foglalkozása	Lakóhelye (település)	Mióta ismeri? 1=most találkoztak először; 2=pár napja; 3=hetek óta 4=hónapok óta; 5=évek óta	A kapcsolat természete* Több válasz is lehet	Járt-e már a lakásán? 1=igen 2=nem
12 óráig										
12-18 óra között										
18 óra után										

*A kapcsolat természete 1=házastárs, 2=szülő, 3=gyermek, 4=testvér, 5=egyéb rokon, 6=régebbi szomszéd, 7=jelenlegi szomszéd, 8=régebbi osztálytárs, 9=jelenlegi osztálytárs, 10=régebbi tanár, 11=jelenlegi tanár, 12=korábbi munkatárs, 13=jelenlegi munkatárs, 14=közel barát, 15=egyéb, és még... 16= kollégiumi társ

1. nap

dátum: 2011.....

	Beszélgetési gyakoriság**	A találkozás helyszíne***	A beszélgetés formája 1=személyesen, 2=telefonon, 3=chat/skype/e-mail	Ki kezdeményezte a beszélgetést? E=én, O=ő, M=valaki más; -senki, véletlenül találkoztak	Általában mennyire élvez a megjelölt társaságát? 1-5-ig skála	Mi a beszélgetés tartalma? Mi mire gondolunk; megbeszélés; bizalmas, személyes beszélgetés; politika; aktualitás; sport; tevékenységek, stb.	Megbeszélne-e az Ön számára fontos dolgokat a megjelölt személlyel? 1=igen, 2=nem
12 óráig							
12-18 óra között							
18 óra után							

**Beszélgetési gyakoriság: 1=naponta 2=hetente; 3=hetente több alkalommal 4=havonta több alkalommal 5=havonta 6=ritkábban, mint havonta

***A találkozás helyszíne: 1=az Ön lakóhelye, 2=munkahely/iskola, 3=üzleti hely (bank, posta, stb.), 4=nyilvános hely (utca, étterem, kávézó, kocsmá, stb.), 5=a megnevezett lakóhelye, 6=a megnevezett munkahelye, 7=egyéb, és pedig